

Λούπι ἐξ ἀρνακίδος. «Καὶ ἀκόμη, προσέθηκε μετὰ τινος ἐνδοιασμοῦ, σὰς δίδει καὶ μισὸ ρούβλι. . . Ἄλλὰ τὸ ἔχασα ἔς τὸν δρόμον, σοῦ ζητῶ συμπάθειον.»

Ὁ Σαβέλιτις τὸν ἐκύτταξε λοξῶς· «Τὸ ἔχασες ἔς τὸν δρόμον, εἶπε, καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ βροντᾷ ἔς τὴν τσέπην σου, ἀδιάντροπε ;

— Τί βροντᾷ ἔς τὴν τσέπην μου ; ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ οὐριαδρὶκ χωρὶς ποσῶς νὰ ταραχθῆ, ὁ Θεὸς νὰ σὲ συγχωρήσῃ, γέρο μου ! εἶναι ἓνα σίδερο ἀπὸ τὸ χαλινάρι τοῦ ἀλόγου καὶ ὄχι τὸ μισὸ ρούβλι.

— Καλά, καλά, εἶπον διακόψας τὴν φιλονεικίαν· εὐχαρίστησον ἐκ μέρους μου ἐκεῖνον ποῦ σὲ ἔστειλε· τήραξε ὅμως εἰς τὸν γυρισμὸν σου νὰ εὕρῃς τὸ μισὸ ρούβλι ποῦ ἔχασες καὶ κράτησέ το γιὰ τὸ κρασί σου.

— Εὐχαριστῶ πολὺ, αὐθέντα, εἶπε, στρέψας τὸν ἵππον του· θὰ προσεύχωμαι πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν διὰ σὰς.»

Ταῦτα εἰπὼν, ἀνεχώρησε καλπάζων, ἔχων ἐπιτεθειμένην τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ θυλακίου του καὶ μετ' ὀλίγον δὲν ἐφαίνετο πλέον.

Ἐφόρεσα τὸ του Λούπι καὶ ἐπέβην τοῦ ἵππου, λαβὼν καὶ τὸν Σαβέλιτις ὀπισθεν. «Βλέπεις, αὐθέντα, μοὶ εἶπεν ὁ γέρον, πῶς ἡ ἀναφορὰ μου ἔπιασε τόπο ; ὁ κλέπτης ἐντράπη· θὰ ἴπῃς πῶς αὐτὸ τὸ ψωράλογο καὶ αὐτὸ τὸ χωριάτικο του Λούπι δὲν ἀξίζουσι οὔτε τὰ μισὰ ἀπὸ ὅσα μᾶς ἔκλεψαν ἐκεῖνοι οἱ ἀλιτήριοι, καὶ ἀπὸ ὅσα κατεδέχθης νὰ τοὺς δώσης ὁ ἴδιος δῶρον, ὅμως ἡμποροῦν νὰ μᾶς χρησιμεύσουν. Ἄπὸ κακοῦ χρεωφειλέτη κ' ἓνα σάκκο ἄχυρα.

[Ἐπεικὴ συνέχεια].

**Π.

ΡΟΥΜΕΛΗ

Συνέχεια· ἰδί σελ. 649.

Δ'

Τὸ Κάστρο τῆς κυρᾶ-Ρήνης.

Τὰ ἐρείπια τῆς Ν. Πλευρῶνος. — Ὁ ὁδηγός. — Ἐν τῷ Καφε-νέ. — Ἡ πορεία. — Ἱστορικὰ καὶ ἱατρικὰ γινώστες τοῦ ὁδηγοῦ. — Ἐντὸς τοῦ τείχους. — Κατάβασις ἐν ταῖς δεξιαμεναῖς. — Ἄγορὰ καὶ θέατρον. — Ἡ ἄνω πόλις. — Παράδοσις περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Κάστρου. — Ὁ βασιλεὺς Ἀνθλαγος.

Ἐκ τῶν ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν Μεσολογγίου πλείστων ἐρειπίων τῶν ἀρχαίων αἰτωλικῶν ἀκροπόλεων, τὰ καλλίον πάντων διατηρούμενα, τὰ μᾶλλον γνωστὰ τοῖς πολλοῖς, τὰ δημοτικώτερα ἔτι εἶνε τὰ ἐρείπια τῆς Νέας Πλευρῶνος, τὸ Κάστρο τῆς κυρᾶ-Ρήνης, ὅπως καλεῖ τὸ τεῖχος ἐκεῖνο ὁ λαός.

Τὰ ἐρείπια ταῦτα δὲν εἶνε πολὺ ἀρχαῖα. Γνωρίζομεν ὅτι ἡ οἰκοδομὴ τῆς Νέας Πλευρῶνος ἐγένετο μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Παλαιᾶς

Πλευρῶνος ὑπὸ Δημητρίου β' τοῦ Μακεδόνοιο περὶ τὸ 240 π. Χ., καὶ ὅτι ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῶν νέων τειχῶν οἱ κάτοικοι μετεχειρίσθησαν ὑλικὸν ἐκ τῆς καταστροφῆς πόλεως, μετὰ πολλοῦ κόπου βεβαίως μετακομίσαντες αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ μέρους, ὅπερ ἐξελέξαντο ὡς ὀχυρώτερον πρὸς συνοικισμὸν αὐτῶν. Ἡ ἱστορία τῆς Ν. Πλευρῶνος εἶνε ἀγνωστὸς σχεδόν, ὡς καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος τῆς καταστροφῆς αὐτῆς· ἀγνοεῖται δ' ἔτι πῶθεν ἔλαβε τὸ νέον, τὸ δημῶδες αὐτῆς ὄνομα. Ὁ Πουκεβίλ φρονεῖ ὅτι ἀπὸ Εἰρήνης τινὸς ἡγεμονίδος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων ὠνομάσθη οὕτως, ἐρρέθη δὲ καὶ μᾶλλον ὀριστικῆ γνώμη ὅτι ἡ Εἰρήνη αὐτὴ ἦν ἡ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου ἐλθοῦσα εἰς Αἰτωλίαν ἰν' ἀποκαταστήσῃ ἄρχοντα τὸν υἱὸν αὐτῆς, κατὰ κίχσε δὲ πιθανῶς ἐν τῷ ὑψηλοτέρῳ μέρει τοῦ περιβόλου, ἔνθα βυζαντινὰ ἐρείπια ὑπολείπονται καὶ νῦν. Ἄλλὰ καὶ ἡ γνώμη αὕτη δὲν δύναται νὰ γείνη οὕτως ἀποδεκτὴ, ἂν μὴ κυρωθῇ ἀποχρῶντως δι' ἱστορικῶν πηγῶν.

Τὰ ἐρείπια τῆς Νέας Πλευρῶνος ἀπέχουσι τοῦ Μεσολογγίου περὶ τὰς 2 1/2 ὥρας, ἡ δὲ πρὸς αὐτὰ ἀνάβασις εἶνε δυσχερὴς καὶ ἐπίπονος. Ζῶον φορτηγὸν δὲν δύναται ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἀνωφερειῶν ἐκείνων, ἐφ' ὧν κυλιόνται ἀνὰ πᾶν βῆμα πολύγωνοι χάλικες καὶ ἐξέχουσι κοπτεροὶ βράχοι· ὥστε ἡ μέχρις αὐτῶν ἐκδρομὴ πρέπει νὰ γείνη μόνον πεζῇ. Ὅταν ἐξέφρασα τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Κάστρο τῆς κυρᾶ-Ρήνης, πάντες μὲ ἀπέτρεψαν ἀπὸ τῆς παραλόγου ταύτης ιδέας. — Δὲν εἶχα τάχα τόσα πράγματα καλλίτερα ἔς τὸ Μεσολόγγι, τὴν Τουρλίδα, τὴ μερικὴν, τοὺς περιπάτους, τὸν κόσμο, παρὰ ἤθελα νὰ πάω νὰ χαλάσω τὰ πόδια μου ἔς τὰ κατσάβραχα καὶ ἔς τοὺς γχερμούς!..

Εἶνε περιττὸν νὰ εἶπω ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα δὲν ἤρουν νὰ μὲ ἀποτρέψωσιν ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ μου σχεδίου τόσον, ὅσον ἡ ἔλλειψις ὀδηγοῦ· ἕκαστος ἐπροθυμεῖτο νὰ μὲ ξεναγήσῃ ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα, ἀλλ' ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸν ἦτο μεγάλη ἡ ἀπαίτησίς μου. Ἠρῆσα, ἀλλὰ τέλος εὗρον εὐτυχῶς τὸν ἀνθρωπὸν μου. Ἀκμαῖός τις φουστανελλοφόρος ἀνέλαβεν ὄχι μόνον νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ Κάστρο, ἀλλὰ καὶ νὰ μοὶ ἐξηγήσῃ ὅλα τὰ μέρη καὶ ὅλα τὰ μυστήρια αὐτοῦ καὶ νὰ μοὶ εἶπῃ μάλιστα καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ὑπερηφάνων ἐρειπίων. Μόνον ἠτένιζε μετὰ δυσπιστίας τὰ ὑποδήματά μου καὶ εἰς ἐπίλογον τῶν ὑποσχέσεων του προσέθηκεν :

— Ἄ, μὰ ἔξερεις ἔκεί ἴπῃς δὲν θὰ ἴμορῆσης νὰ πᾶς μ'αὐτὰ τὰ ποδηματάκια. Νὰ σοῦ φέρω ἓνα ζευγάρι τσαρούχια πετσωμένα ;

— Ὅχι, μὴ σε μέλη καὶ θὰ ἰδῆς πῶς πηγαίνω καὶ μ' αὐτὰ, ἀπεκρίθη γελῶν.

— Κύττα καλὰ νὰ μὴ σου μείνουνε ἔστο δρόμο καὶ πῶς θὰ γυρίσουμε ;

— Δὲν μένουνε κ' ἔννοια σου. Μὰ νὰ σου πῶ, τί ὥρα, λές νὰ ξεκινήσωμε ;

— Νὰ ξεκινήσουμε νύχτα γιὰ νὰ μὴ μας πάρῃ ὁ ἥλιος ἔστον ἀνήφορο. Μπορεῖς νὰ ξυπνήσης ἔς τῆς τρεῖς ;

— Ἄκουε ἂν μπορῶ ; καὶ ἔς τῆς δυὸ ἂν θέλῃς . . .

— "Ὅχι δ', ἀδελφὲ, νὰ μὴν πᾶμε ἄν βρουκολάκοι ἔστο Κάστρο ἀπ' τὰ μεσάνυχτα ! Νὰ σκοτωθοῦμε καὶ ἔς κἀνα γκερεμένο !.. Στῆς τρεῖς καλὰ εἶνε.

— Λοιπὸν αὔριο, χωρὶς ἄλλο !

— Αὔριο. Ν' ἀνταμωθοῦμ' ἐδῶ δὲ ἔς τὸν καφενέ . . .

— Θᾶν' ἀνοιχτὰ, ἐκεῖνη τὴν ὥρα ;

— "Ὀλη νύχτα εἶν' ἀνοιχτὸς . . . Νὰ πειθοῦμε κἀναν καφεδάκι νὰ ξυπνήσουν τὰ αἵματα, κ' ὕστερα τὸ μαζώνουμε γι' ἀπάνω.

* *

Κατὰ τὴν συνήθειάν μου δὲν ἐκοιμήθην τὴν νύκτα ἐκεῖνην. Ὁ φόβος μὴ παρέλθῃ ἡ ὀρισεῖσα ὥρα χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσω, αἱ μέλλουσαι ἐντυπώσεις τῆς πρωΐνης ἐκδρομῆς, ἃς προεξώφλουν, οὕτως εἶπεν, ἀπὸ τοῦδε ἐν τῇ φαντασίᾳ μου μοὶ ἀφῆρουν τὸν ὕπνον ἀπὸ τῶν βλεφάρων. Ἐμείνα μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἀναγινώσκων, ἐστρηφογύρισα ἐπὶ μίαν ὥραν χῶνων τὴν κεφαλὴν ἐν τῷ προσκεφάλῳ εἰς μάτην, ἦτο ἀδύνατον νὰ κοιμηθῶ. Καὶ λοιπὸν ἠγέρθη τῆς κλίνης, ἐνεδύθη καὶ ἐθυμηθεῖς τὸν λόγον τοῦ ὀδηγοῦ μου ὅτι ὁ καφενὲς εἶνε ὅλην τὴν νύκτα ἀνοιχτός, ἔλαθον τὸν πῖλόν, τὴν ράβδον, καὶ τὰς διόπτρας μου, καὶ ἐξῆλθον τοῦ οἴκου ἀκροποδῆτὶ ἵνα μὴ ἐξυπνήσω καὶ τοὺς λοιποὺς, οἵτινες μὴ σκοποῦντες νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν Νέαν Πλευρῶνα δὲν εἶχον βεβαίως διόλου ὄρεξιν νὰ χάσωσι τὸν ὕπνον των.

Ἐντὸς τοῦ μικροῦ καφενέ δὲν ἦτο κἀνεὶς πελάτης τοιαύτην ὥραν, μόνον εἰς ἀγωγιάντης εἶχε πῆ πρό μικροῦ τὸν καφενέ του καὶ ἔλυε τὸν ἵππον, ὃν εἶχε δέση παρὰ τῇ θύρᾳ. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καταστήματος ἦτο στενὸν καὶ πενιχρότατον: τρεῖς τράπεζαι μικραὶ μελαμβαρφεῖς, ἐπὶ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ἔτι ἡμίσεστοι ἀριθμοὶ χαρτοπαιγνίου διὰ κιμωλίας γεγραμμένοι, ὀλίγα ἐδώλια ψιθίνα καὶ ζύλινα σκαμνία, ἀπαραίτητοι εἰκόνες ἐπὶ τῶν τοίχων, ὁ μπουφὲς πράσινος καὶ λυχνία πετρελαίου ἐπ' αὐτοῦ καπνίζουσα καὶ ἀποπνέουσα ὀσμὴν ἰσχυράν, ἀπετέλουν τὴν ὅλην διασκευὴν τοῦ νυκτερινοῦ τούτου ἐντευκτηρίου τῶν ἀμαζηλατῶν, τῶν καρραγωγέων, τῶν σιδηρουργῶν... καὶ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἐπισκεφθῶσι τὰ ἐρείπια τῆς Νέας Πλευρῶνος.

Ὁ καταστηματοῦρχος φαίνεται ὅτι ἐκοιμᾶτο ὀπισθεν τοῦ μπουφὲ, διότι ἤκούετο ἐκεῖθεν συριστικὴ ἀναπνοὴ ὑπνώττοντος καὶ περικοπαί τινες βραγαλητικῆς μονωδίας, ἐξεπλήρου δὲ τὰς παραγγελίας τῶν πελατῶν παιδάριον δεκαπενταετὲς ἔχον τοὺς μὲν πόδας γυμνοὺς τὴν δὲ κεφαλὴν κεκαλυμμένην δι' ἀχυροπλέκτου πῖλου. Παρήγγειλα ἕνα καφέν μέτριον, ὅστις ἤτοιμασθη, μεθ' ὅλην τὴν μετριότητα αὐτοῦ, μόλις μετὰ παρέλευσιν ἡμισείας ὥρας. Ὁ δὲ ὑπηρέτης, ἀφοῦ μὲ ἠρώτησεν ἂν θέλω φωτιὰ ἢ τίποτε ἄλλο, εἰς τὰς ἀρνητικὰς ἀπαντήσεις μου ἔκριεν ὀρθὸν νὰ μὴ ἀγρυπνῇ ἐπὶ πλεόν χάριν ἐμοῦ καὶ καθεσθεῖς ἐπὶ ἐδωλίου καὶ κλίνας ἐπὶ τραπεζίου τὴν κεφαλὴν ἐκοιμήθη γλυκύτατα ὑπὸ τὸν πλατὺν γύρον τοῦ πῖλου του. Καὶ ἐγὼ ἔπινα μετὰ δυσπιστίας καὶ εἰς δύοσεως μικρὰς καὶ ἀραιὰς τὸ μέλαν καὶ ἀχνίζον ἀφέψημα κριθῆς καὶ ὀσπρίων, ὅπερ καλοῦσιν οἱ καφεπῶλαι τῶν ἐπαρχιῶν καφέν. Εἶδον τὸ ὠρολόγιόν μου μετ' ἀπελπισίας· ἡ ὥρα ἦτο ἀκόμη δύο καὶ τέταρτον. Ἠρῆσα λοιπὸν νὰ τροφοδοτῶ τὸν νοῦν μου μὲ χιλίας ἰδέας, σχέδια καὶ ὄνειροπολήματα ἵνα τὸν διασκεδάσω, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν εἶχε δι' ὅλου ὄρεξιν καὶ ἐπληττε καὶ ἐνύσταζε· καὶ ἴσως θὰ ἐκοιμώμην κ' ἐγὼ ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου μου, ἂν ἔκτακτος περίστασις δὲν ἐπῆρθετο πρὸς διασκέδασιν τῆς νυκτερινῆς ἀνίας.

"Ὀπισθεν τοῦ μπουφὲ ἐν τῇ ἀπολύτῳ σιγῇ τοῦ καφενέ ἤκούσθη αἴφνης ἀνδρική βραγχνὴ φωνή :

— Εὐτύς . . . ἔφτασα ! εἶπε.

Καὶ ἠγέρθη ἄνθρωπος φουστανελλοφόρος μέσης ἡλικίας ἰσχνὸς καὶ μικρόσωμος, ἡ μορφή του ἦτο στρυφνὴ καὶ ἡ κόμη του μακρὰ καὶ καὶ περίπλοκος ὡς γόρδιος δεσμός. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο βεβαίως ὁ καφεπῶλης· σπεύδων ἤρπασε κίτρινόν τινα δίσκον ἔθηκεν ἐντὸς δύο ποτήρια ὕδατος, πινάκιον λουκουμίων καὶ προῦχῶρι πρὸς ἐμέ . . .

Ἐτοιμαζόμενος νὰ τῷ εἶπω ὅτι ἔκαμε λάθος, ὅτι δὲν ἐζήτησα τίποτε, ὅτε εἶδον αὐτὸν μετ' ἀπορίας ἀποθέτοντα ταῦτα ἐπὶ ἄλλου γειτονικοῦ τραπεζίου :

— Ἀμέσ' ! . . .

Εἶπε πάλιν ὁ καταστηματοῦρχος καὶ σπεύδων ἔφερεν ὅμοιον δίσκον μετὰ τριῶν ποτηρίων εἰς ἄλλο τι τραπέζιον, ἔπειτα καὶ εἰς τρίτον.

Ἡ ἐκπληξίς μου ἐκορυφούτο· ἦτο λοιπὸν τρελλὸς ὁ ἄνθρωπος αὐτός ; Καὶ τὸν παρετήρουν, μετὰ κρυπτοῦ τινος φόβου ἀκολουθῶν ἔκαστον κίνημα αὐτοῦ, καὶ τὸν εἶδον πάλιν κρυπτόμενον ὀπισθεν τοῦ μπουφὲ καὶ ὑπνώττοντα. Τῇ αὐτῇ στιγμῇ ὁ παῖς ἀφυπνίζετο. Ἐβριστὰλον βλέμμα ἐπὶ τῶν τριῶν δίσκων, ἐμειδίασε καὶ βραδῶς ἐγερθεὶς μετεκόμισε πάλιν

αὐτοὺς καὶ ἀπέθηκε τὰ σκεύη εἰς τὰς προτέρας θέσεις των.

— Δὲν μοῦ λές, τὸν ἠρώτησα, τί ἔπαθε ὁ ἀφέντης σου καὶ ἐσερβίρισε τὰ τραπέζια καὶ τῆς καρέκλαις.

— Συχνὰ πυκνὰ τὰ φιλάνει αὐτὰ, θαρρεῖ πῶς ἔχει μουστερηδες ἔς τὸν ὕπνο του καὶ σηκώνεται. Εἶνε τυπτιβάτης!

* *

Ἐπὶ τέλους ἡ κεφαλὴ τοῦ ὁδηγοῦ μου προέβαλε διὰ τῆς στενῆς θύρας :

— Μπα, εἶπεν ἀπορῶν, ἐδῶ ἔβρισκεσαι; κ' ἐγὼ ἔλεγα πῶς τοῦ κάκου θὰ σκώθηκα καὶ σὺ θὰ βλέπης μαλαματένικ ὄνειράτα.

Εἶτα πλησιάζων καὶ καθήμενος :

— Καλημέρα! προσέθηκεν ἐν ἐπιλόγῳ.

Ἐν ᾧ δ' ἐκεῖνος ἔπιπε τὸν καφέν του «για νὰ ζυπνήσουν τὰ αἵματα» ὡς ἔλεγεν ἐπανειλημμένως, ἐγὼ ἤμην ἤδη ὄρθιος καὶ ἀνυπόμονος πρὸς ἀναχώρησιν.

Τὴν 3 1/4 ἐξήλθομεν εἰς τὴν σκοτεινὴν ὁδὸν, διότι ἡ σελήνη κλίνασα πρὸς τὴν δύσιν ἐφώτιζε μὲν τὰς ἄνω ὀροφὰς καὶ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν. Κύνες τινὲς ὑλάκτουον κατὰ τὴν διάβασίν μας καὶ ὅταν ἐσίγων αὐτοὶ ἤκουον πάλιν μόνον τὸν ἦχον τῶν βημάτων μας, καὶ διεκρίνον τὴν ἀγγίνου καὶ ἀφελῆ μορφήν τοῦ συντρόφου μου ὑπὸ τὰς συνεχεῖς λάμψεις τοῦ σιγάρου του. Διελθόντες στενοῦς τινὰς δρομίσκους τοῦ Μεσολογγίου, ἠκολουθήσαμεν εἶτα τὴν μεγάλην ἐπαρχιακὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς Αἰτωλικὸν καὶ Ἀγρίνιον. Ἐβαδίζομεν βήματι γοργῶ, χωρὶς ν' ἀνταλλάσσωμεν οὐδ' ἓνα λόγον. Μόνον ὅταν μετὰ πορείαν 3/4 τῆς ὥρας καταλιπόντες τὴν ὁμαλὴν ὁδὸν ἠκολουθήσαμεν ἀτραπὸν τινὰ πλαγίαν, ὁ ὁδηγός μου εἶπε :

— Αἶ, χρόνια καὶ χρόνια πῶχῳ περάσῃ ἐδῶ βόσκωντας πρόβατα!

— Ὡστε θὰ ἔξέρης τὸν τόπον αὐτὸν περιφρημα.

— Ἄκου λέει; σπιθαμὴ. ἔς σπιθαμὴ! . . Ἐλ' ἀπὸ ἔδῳ ἔς τὴν βεμματιὰ νὰ διαβοῦμε.

Εἶχεν ἤδη προβῆ ἡ αὐγὴ, τὰ ἀντικείμενα διεκρίνοντο ὡς ἐν λεπτοτάτῃ ὀμίχλῃ περιβεβλημένα, ἡ θάλασσα πέραν προσελάμβανε χροιάν γαλακτώδη.

Ὁ ὁδηγός ἐσταμάτησεν αἰφνης πλησίον ἀγρίας τινὸς ἀπίου, ἣν εἶχον περιζώσῃ λυγαρικὰ καὶ ἄλλοι θάμνοι. Ἐκυψεν, ἀνήγειρε διὰ τῆς ράβδου τοὺς συρομένους ἐν τῇ γῆ κλάδους, καὶ ἐφαίνετο ἐρευνῶν τὸ ἔδαφος. Ἰστάμενος πλησίον αὐτοῦ μάτην ἐζήτησαν νὰ μαντεύσω τί ἔβλεπεν ἐκεῖ· οὐδὲν ἄλλο διεκρίνα ἢ σωρὸν ὀγκωδῶν λίθων.

— Δεκαπέντε χρόνια καὶ οὔτε ἴσαλεψαν τὰ

λιθάκια ἀπ' τὸν τόπο τους! . . Ἐψιθύρισεν ὁ ὁδηγός ὡσεὶ μονολογῶν.

Ἡ ἀπορία μου ἐκορυφώθη :

— Καὶ τ' εἶν' αὐτὰ τὰ λιθάκια; ἠρώτησα.

— Τὸ μῆμα τοῦ πατέρα μου. Ἐπατὰ τὸν θάψαμε τὸν μακαρίτη τὸν γέροντα.

Ἀκούσιον ῥίγημα συγκινήσεως ἠσθάνθηεν εἰς τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο ἄκουσμα καὶ προσέβλεψα μετὰ συμπαθείας τὸν σύντροφόν μου.

Ἐξηκολουθήσαμεν πάλιν τὸν δρόμον μας, ὅστις καθίστατο ὀλονὲν μᾶλλον ἀνωφερὴς καὶ ἐπίπνοος. Ἦσαν μέρη τινὰ τόσῳ δύσβατα, ὥστε πρὸς στιγμὴν διεκόπτον τὴν πορείαν ἐν ἀναπνεύσῳ, ἐνῶ ὁ ὁδηγός μου, ὁ εὐκνήμις Αἰτωλός, ἀπὸ λιθάρι ἔς λιθάρι κολλῶν τὸ τσαροῦχί του προηγεῖτο πολλὰ βήματα ἔμπρός. Ἐνίστε μόνον ἵνα με δώσῃ καιρὸν νὰ τὸν φθάσω ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν καὶ μοὶ ἀπέτεινε τὸν λόγον:

— Δέν μου λές 'κεῖνο τὸν καιρὸ τῆς κυρὰ Ῥήνης, πεταλωμένοι νᾶταν αὐτοὶ οἱ δαιμογισμένοι πού καθώταν' ἐδῶ πάνου;

— Ὅχι δά! ἡ ἱστορία λέει πῶς ἦταν κ' ἐκεῖνοι ἀπετάλωτοι ἴσῳ ἔμας, καὶ φοροῦσαν μάλιστα καὶ παπούτσια περὶ ἑλαφρὰ ἀπὸ τὰ δικά μας.

— Ἀμ'καὶ πῶς τάχας περπατοῦσαν ἐδῶ ἔς τὰ κοτρώνια ἴσῳ πάνου; Αὐτοὶ θὰ χαλάγανε τοῦ κόσμου τὰ παπούτσια. Μωρὲ βιὸς πού θὰ τὸ κάνανε οἱ παπουτσηδες 'κεῖνου τοῦ καιροῦ! ὅλοι 'μογενηδες θὰ γινότανε!

Μετ' ὀλίγον ἴστατο πάλιν:

— Δέν μου λές ἐσὺ ποῦσαι γραμματισμένος, αὐτὰ ἐδῶ τὰ λιθάκια τοῦ κάστρου νᾶνε πολὺ παληρά;

— Πολὺ παληρὰ βέβαια.

— Παληότερ' ἀπ' τὸν καιρὸ πούρθαν οἱ Βενετσιάνου;

— Πολὺ παληότερα!

— Κι' ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς Σπάνιας;

— Ἀκόμη παληότερα.

— Κι' ἀπὸ τότε πού πῆραν οἱ Τοῦρκοι τὴν Πόλι;

— Ἀκόμη περὶ παληρά.

— Ὡστε 'μπορεῖ νὰ φτάνουν κι' ὡς τὸν καιρὸ τοῦ Μελχισεδέκ! . .

Ἡ χρονολογία αὕτη με ἐξέπληξε.

— Τίνος Μελχισεδέκ; ἠρώτησα.

— Πού εὐλόγησε τὸν μέγ' Ἀλέξανδρο ἔς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐμένα, ἔτσι μ' ἀρέσουν αὐταῖς ἡ ἱστορίας καὶ μετὰ τὰ λίγα γραμματάκια πώμαθα, ἅμα ἔχω καιρὸ κάτι διαβάζω.

Καὶ ἀληθῶς ἐκ πλείστων ἄλλων ὀμιλιῶν του ἐνόησα ὅτι εἶχεν ἀναγνώσῃ συλλαβίζων βιβλίον τι ἐλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἕτερον Παλαιῆς Γραφῆς, ἅτινα συνέχευε τερατωδῶς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του, καθιστῶν τὸν Λεωνίδα ἀνεψιὸν τοῦ Ἀβραάμ, τὸν Σαοὺλ μωραῖτην, καὶ τὴν ἐν Σα-

λαμῖνι ναυμαχίαν ἀφηγούμενος ὡς γενομένην μεταξὺ τοῦ Εὐρυβιάδου. . . καὶ τοῦ Φαραῶ.

Ὁ πολῦτιμος ὀδηγός μου ἐκτὸς τῶν ἱστορικῶν ἐκέκτητο καὶ γνώσεις πρακτικῆς φαρμακολογίας. Οὕτως ἐκριζώσας χόρτον τι ἀπὸ τῶν βράχων χρώματος στακτεροῦ πρασίνου, μοι ἐσύστησεν αὐτὸ ὡς ἀριστον θεραπευτικὸν τῆς ὀδονταλγίας :

— Τὸ βράζεις, πίνεις τὸ ζουμί του, πάει ἔς τὰνάθεμα ὁ πόνος. Σφίγγεις τὸ δόντι σου, στουρνάρι γένεται μὲ μιάς. Ἀμύγδαλο τσακίζεις καὶ δὲν σοῦ πονάει.

Καὶ ὅταν ἐξέφρασα τὸν θαυμασμόν μου: πῶς τόσον ἀπλοῦν φάρμακον ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει, ἐμβριθῶς ἀπεκρίνατο :

— Αἱ! πόσα καὶ πόσα βοτάνια δὲν ἔβρισκονται ἔς τὰ βουνα, ποῦ νὰ τὰ ἔξερη κανένας, θάματα ἔμπορεῖ νὰ κάνη. Κάθε ἀρρώστια ἔχει τὸ βοτάνι τῆς, κ' ἡ λαβωματιαῖς ἀκόμα ἔχουνε τὸ δ'ικό τους βοτάνι.

— Καὶ ποῦ εἶνε;

— Ὁ δέντρος! τὸν ἔξερεῖς τὸν δέντρο; Νὰ γδάρης ἴλιγη ἀπὸ τῆ φλούδα του νὰ τὴν κοπανίσῃς καὶ νὰ τῆ βάλῃς ἔς τῆ λαβωματιαῖς, εὐτύς στύφει καὶ σφαλαίει ἔς δέκα μέραις, ἄν πως νὰ μὴν ἤτανε.

* *

Ἐν τούτοις προσηγγίζομεν ὀλονὲν πρὸς τὴν Δ. πλευρὰν τοῦ τείχους, ἥτις ὀρθοῦται μακρὰ καὶ ἀκμαία. Μετ' ὀλίγον ὁ ὀδηγός πατῶν ἐπὶ κρημνισθέντων πελωρίων λίθων ἀνήρχετο διὰ τῆς μεγάλῃς πύλης, ἥς ὁ ἕτερος παραστάτης, ὁ ἀριστερὸς ὀρθοῦται ἔτι μονόλιθος καὶ γιγάντειος τὸ ἀνάστημα, ἐνῶ ὁ δεξιὸς καταπεσὼν καὶ εἰς δύο μέρη συντριβείς ἐκτάδην κεῖται ἐπὶ ἄλλων λίθων τοῦ τείχους κεκλιμένος.

Ὁ ὀδηγὸς ἴστατο ἐπὶ τοῦ μεγαλειτέρου τμήματος αὐτοῦ :

— Ἄκου δῶ, μοι εἶπεν, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἤμουνα τσομπανόπαιδο τὸ θυμάμαι, χτύπαγα τὴν ἀγκλίτσα ἔς δαῦτο τὸ λιθάρι καὶ βρόνταγε ἄν πως νάταν σήμαντρο ἔκκλησις.

Καὶ ἀληθῶς ὁ λίθος κρουσθεὶς διὰ τῆς ῥάβδου ἤχησεν ὡς μέταλλον. Ὁ δὲ ἀπλοῦς σύντροφός μου τὸν παρετήρει καὶ ἠκροῶτο μετὰ θαυμασμοῦ, ἀποδίδων βεβαίως ὑπερφυσικὴν τινα ιδιότητα εἰς τὸν ἀρχαῖον λίθον.

Ἡ πόλις ἐσωτερικῶς διηρεῖτο εἰς δύο τμήματα: τὴν ἄνω πόλιν μετὰ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τὴν κάτω πόλιν. Ἀλλὰ τὸ τεῖχος περιχλεῖει ἀμφοτέρω τὰ μέρη τῆς πόλεως, ἐντὸς τῆς ὀρθογωνίου περιοχῆς αὐτοῦ ἐκτάσεως δύο περίπου χιλιόμετρον. Εἶνε δὲ τὸ τεῖχος τοῦτο ἰσχυρότατον, ὠπλισμένον διὰ τετραγώνων πύργων κατὰ διαστήματα 50-100 βημάτων ἑκδομημένων καὶ τῶν ὁποίων ἡ πρόσοψις ἦν πε-

ρίπου 8 βημάτων. Οἱ ὀγκώδεις λίθοι, τελειῶς ἐξεργασμένοι, φαίνονται προσηρμοσμένοι ἀλλήλοις μετ' ἐκτάκτου ἐπιμελείας, ἰδίως ἐν ταῖς πύργοις, σῶζονται δ' εἰς τμήματά τινα τοῦ τείχους 15 σειραὶ λίθων ὑψόμεναι πολὺ ὑπεράνω τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐδάφους. Πύργων ἐρείπια δύνανται τις νὰ μετρήσῃ 30. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου, τῆδε κάκεισε φαίνονται τμηματικῶς ἔχνη οἰκων, καὶ τινα τμήματα λίθων ὁμοιάζοντα πρὸς ὑπόβαθρα ἀγαλμάτων.

Τὸ μᾶλλον ἐκπλήττον ὅμως εἶνε αἱ εὐρεῖαι καὶ βαθύταται δεξαμεναὶ αἱ ἐντὸς τοῦ βράχου ἐσκαμμέναι, ἃς ὁ ὀδηγός μου ἐκάλει, ὡς ὅλος ὁ λαὸς, φυλακαί. Αἱ δεξαμεναὶ αὗται διανοίγονται ὡς βάραθρον τετραγώνων εἰς βάθος ἴσως 15 μέτρον, εἶνε δὲ πέντε καὶ συγκοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας διὰ μεσοτοιχῶν τετρημένων ἐν σχήματι τοιούτῳ: Δ. Ἐν τῷ βάθει τῶν δεξαμενῶν ὁ χρόνος συνεπύκνωσε σωρείας λίθων καὶ χύματος καὶ ἡ πλουσία φύσις ἔστειλε καὶ εἰς τὰ ξηρὰ ἐκεῖνα βάρη τὰ πράσινα στολισματὰ τῆς: δύο ἀγριελαιῖς καὶ κισσοῦς, οἵτινες περιέπλεξαν καὶ ἐκόσμησαν τοὺς βραχώδεις τοίχους.

Κατήλθομεν μετὰ πολλῆς δυσκολίας εἰς τὰ βάρη ἐκεῖνα καταρρίπτοντες διὰ τῶν ῥάβδων τὰ πυκνὰ νήματα φαρμακερῶν σφαλαγγίων, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἐν ἀφθονίᾳ, λακτίζοντες δ' ἐνίοτε καὶ λευκάζοντα σωληνοειδῆ δέρματα ὄφρων, ἀπερριμμένα ἐκεῖ ὑπὸ τῶν ἐρπετῶν.

Διὰ τῶν αἰχμηρῶν θυρῶν διήλθομεν καὶ περιεργάσθημεν τὰ διάφορα στενὰ καὶ ἐπιμήκη χωρίσματα, ὧν τὸ τελευταῖον πρὸς Δ. εἶνε τὸ στενώτατον πάντων ἐπὶ τινος δὲ παρεῖας αὐτοῦ φαίνονται ἐξέχοντες λίθοι ὡς βαθμιδῆς καταστραφεῖσθαι κλίμακος.

— Μωρὲ μπουτροῦμι ἔδω κάτου ποῦ θάτανε! εἶπεν ὁ ὀδηγός, ἐμμένων ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἐχρησίμευον ὡς φυλακαὶ τὰ ὑπόγεια ἐκεῖνα. Καὶ θάτανε βέβαια καὶ σκεπασμένα ἀπὸ πάνω. . .

— Ἴσως, εἶπον μηχανικῶς καὶ βλέπων ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν μόλις μικρὸν τεμάχιον Οὐρανοῦ, ἐπέσπευδον τὴν ἀπὸ τοῦ βάθους ἐκεῖνου ἔξοδον ἡμῶν. Ὅχι μόνον οἱ δηλητηριώδεις κάτοικοι τῶν ὁποίων ἤλθομεν νὰ ταράξωμεν τὴν ἡσυχίαν δὲν ἦσαν εὐχάριστοι σύντροφοι τόσα μέτρα ὑπὸ τὴν γῆν, ὅχι μόνον μὲ κατελάμβανε ψῆχος μέχρι ῥίγους ἐν τῷ βαθεῖ τούτῳ ὑπόγειῳ, ἀλλ' ἐν γένει ἠσθανόμην τὸ πνεῦμά μου κατάκοπον καὶ τὴν καρδίαν σφοδρῶς ἀγλοῦσαν, χωρὶς κ' ἐγὼ νὰ ἐννοῶ διατί. Ἀνέβην μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ συχνάκις ἀνασυρόμενος ὑπὸ τῆς στιβαρᾶς χειρὸς τοῦ συντρόφου μου.

— Πᾶμε τώρα κι' ὡς τὸ παζάρι νὰ δοῦμε μὴν ἔχουν κἄνα ψάρι φρέσκο! εἶπεν ἀστείωνμένος καὶ προχωρῶν ἀκριβῶς πρὸς τὰ τοξοειδῆ ἐρείπια τῆς ἀγορᾶς, διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἠπόρησα

μεγάλως: — Πῶς ὁ ἀμαθὴς λαὸς ἐγνώριζε ποῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία ἀγορά; Εἶνε αἰνίγμα!

Ἄλλ' εἰς τὰ θεατρικὰ δὲν ἦτο πολὺ δυνατὸς ὁ ὀδηγὸς μου· ὄχι μόνον δὲν ἐγνώριζε ποῦ ἔκειτο τὰ ἐρείπια τοῦ μικροῦ θεάτρου τῆς Ν. Πλευρῶνος, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀπορίας ἤκουσεν ὅτι εἶχον θέατρον τότε:

— Νάχαν ἀπ' τὰ τότες καὶ καφὲ σαντὰν ἐδῶ;

— Καὶ περισσότερο ἀκόμη, εἶχαν παράστασι μεγάλη...

— Σὰν τὸ Μάρκο Μπότσαρη ποῦχαν κάνει κἄτι θεατρίνοι 'ς τὸ Μισολόγγι τὰ πρόσπερσι. . . . Ἄ ψυχὴ μου τουφεκίδι, καὶ παλληκαριά! ἀνέκραξεν ἐνθουσιωδῶς ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῆς παραστάσεως. Ἐπειτα ἀτενίζων κύκλω τὰ ἐρείπια προσέθηκε κινῶν μετ' οἴκτου τὴν κεφαλὴν!

— Πέτρα καὶ πέτρα! λιθάρια κ' ἀγκωνάρια, νὰ χτίσης μιὰ Πάτρα ὀλάκαιρη. Τζάνουμ, τί τὰ θέλαν δ'ῶ πάνω καὶ τὰ μαζῶναν αὐτά;... Τρελλὸς κόσμος!

Καὶ εὐρὼν φαίνεται τὴν κατάλληλον φράσιν ἐξηκολούθησεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν κατόπιν ἐπαναλαμβάνων ἐλεγειακώτατα:

— Τρελλὸς κόσμος!

* *

Ἰν' ἀνέλθωμεν εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς πόλεως ἐβαδίζομεν ἐπὶ βράχων κοπερῶν, πολυσχιδῶν καὶ τετρημένων ὡς ἐξ ἠφαιστειῶδους τινὸς κλονισμοῦ τοῦ ἐδάφους. Ἄλλ' ὅτε εἶπον τοῦτο πρὸς τὸν σύντροφόν μου.

— Καλὲ, δὲ βαρεῖσαι! μοὶ ἀπεκρίθη, ἐσεῖς οἱ γραμματισμένοι θαρρεῖτε πῶς ὄλα τὰ ζηγάτε μὲ τῇ φιλοσοφίᾳ. Ἡ πέτραις αὐταῖς εἶν' ἔτσι ἀπ' τὸν καιρὸ πῶκαν' ἡ Εὐὰ τὴν ἀμαρτία 'ς τὸν Παράδεισο κ' ἔφαε τὸν καρπὸ.

Τὸν προσέβλεψα ἀπορῶν πρὸς στιγμὴν ἐνόμισα ὅτι μὲ περιπαίζει. Καὶ ἀληθῶς, ποία ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ ἀμαρτήματος τῆς προμήτορός μας καὶ τῆς μορφῆς τῶν βράχων; Ἄλλ' ὁ Αἰτωλὸς ἔδωκεν εὐθὺς τὴν ἐξήγησιν:

— Ἡ Εὐὰ ἅμα ἔφαε τὸ μῆλο, ἔκανε τάχας τὴν ἀδιάρρητη καὶ τὴν ὄσια Μαρία γιὰ νὰ μὴν τὴν καταλάβῃ ὁ γέρο Σαβαῶθ, κ' ἔβανε πῶς θὰ ζυμῶσῃ. Μὰ ὁ Θεὸς ὅταν τὴν καταράσθηκε καὶ τὴν ἔξεκώμισε μὲ τὸν ἄντρα τῆς ἀπ' τὸν Παράδεισο, καταράσθηκε καὶ τὸ ζυμᾶρι κ' εἶνε πού βαστούσε 'ς τὰ χέρια τῆς καὶ τὸ πέταξε 'ς τὴ γῆ καὶ εἶπε: Πέτραις καὶ λιθάριαν νὰ γείνη! κ' ἔγεινε. — Νά! — τήραξε, δὲ μοιάζουν οἱ βράχοι ἐδῶ σὰν ζυμᾶρι μαλαγμένο μὲ τὰ δάχτυλα; . . .

Νομίζει τις ὅτι μετὰ δέκα βήματα θὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἄνω ἐρείπια, καὶ ὁμως βαδίζει, ἀνέρχεται ὁλονὲν ἐπὶ συντριμμάτων πατῶν καὶ μό-

λις μετὰ πολὺ ἀφικνεῖται εἰς τὸ ὑψιστον μέρος, ἔνθα τοῖχοι ἀσβεστόκτιστοι ὑπολείπονται μικρὰς βυζαντινῆς ἐκκλησίας:

— Ἐδῶ εἶνε μιὰ στέονα ἴσα μὲ κάμαρη, σὰν εἰς ἄξιον ἄξιον βρῆς τῆς, εἶπεν ὁ σύντροφός μου.

Ἐστρεψα κύκλω τὸ βλέμμα, ἠρέυνησα. ἀλλὰ δὲν διέκρινα τίποτε· τότε δ' ἐκεῖνος θριαμβευτικῶς μὲ ὠδήγησε πλησίον μεγάλων τινῶν πρίνων, οἵτινες εἶχον ἐπιστεγάσῃ ἐντελῶς διὰ τῶν φυλλωμάτων αὐτῶν τὰ χεῖλη δεξαμενῆς πολὺ ἀβαθεστέρας καὶ μικροτέρας τῆς ἄλλης. Ἐρησιμοποιήθη δ' αὕτη ἐπὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς, διότι φαίνεται κεχρισμένη δι' ἀσβεστώδους χρίσματος καὶ σημεῖα τοῦ θόλου διακρίνονται, ὅστις ἔσκεπεν αὐτήν.

Ἐκαθήσαμεν ὀλίγον, ἀπὸ τῆς περιωπῆς ἐκείνης θαυμάζοντες τὸ περίξ ἡμῶν πλούσιον πανόραμα ἐξ ὀρέων καὶ λόφων καὶ θαλασσῶν. Ἄλλ' ἡ ὥρα ἦν ἡδὴ ἐβδόμη, ὁ ἥλιος θερμότατος, καὶ εἶχομεν ἐμπρὸς δρόμον πλέον τῶν ὄρων.

Ἡ κατάβασις δὲν ἦτο μὲν εὐκόλος, ἀλλὰ δὲν ἀπῆτει τόσον χρόνον, ὅσον ἡ ἀνάβασις. Μετ' οὐ πολὺ εἴμεθα ἄλλοι ἐπὶ τῆς ὀμαλῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ. Τότε ἐνεθυμήθη ὅτι ὁ ὀδηγὸς μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ μοὶ εἴπῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ κάστρου. Καὶ ἐνῶ ἐβαδίζομεν, ἄνευ πολλῶν παρακλήσεων, ἤρξατο βραδέως καὶ μοὶ ἀφηγήθη διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν ζωντανῆς φρασσιολογίας τὴν περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κάστρου παράδοσιν ἣτις εἶνε τοιαύτη τις:

«Ἡ κυρὰ - Ῥήνη ἦταν μιὰ ὄμορφη, πολὺ ὄμορφη κοπέλλα καὶ καθώτανε 'ς αὐτὸ τὸ βουνὸ καὶ πρὶν νὰ χτισθῇ τὸ Κάστρο. Δυὸ βασιλόπουλα τὴν ἀγαπούσανε ὁ Ἀνήλιαγος κ' ὁ Γυφτάκης. Αὐτηνῆς ἡ καρδιὰ περὶ ἤθελε τὸν Ἀνήλιαγο γιὰτ' ἦταν ὄμορφος, μὰ ἔλα πού φοβώτανε καὶ τὸ Γυφτάκη ποῦ ἦταν παλληκαρᾶς. Τὸ λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤξερε ποιανοῦ νὰ δώσῃ τὴν καρδιὰ τῆς, τὸν εἶπε νὰ κάνουε ἀπὸ ἓνα μεγάλο κατόρθωμα: ὁ Γυφτάκης νὰ χτίσῃ τὸ Κάστρο μὲ τοὺς πύργους, μὲ τὰ παλάτια του, μὲ τὸ παζάρι του, μὲ τὰ ὄλα του, κ' ὁ Ἀνήλιαγος περνῶντας κάτω ἀπ' τὴ γῆ νὰ φέρῃ 'ς τὸ βουνὸ τὸ νερὸ τῆς λίμνης τ' Ἀγγελόκαστρο, κ' ὅποιος τελειώσῃ πρῶτος τὴ δουλειὰ του ἐκεῖνον θ' ἀγαπήσῃ. Ὁ Γυφτάκης ἀρχίνησε νὰ χτίσῃ τὸ Κάστρο μὲ χιλιάδες μαστόρους καὶ μαστορόπουλα καὶ 'ς ἐξ ἑνὸς χρόνιου τὸ μπίτισε μὲ ὄλα του τὰ κατατόπια. Ἦταν πειὰ ἡ μέρα γιὰ νὰ παραδώσῃ τὰ κλειδιά 'ς τὴν κυρὰ - Ῥήνη, κ' αὐτ' ἦτανε θλιμμένη πού δὲν εἶχε μάθῃ τί ἀπόκ'αν ὁ Ἀνήλιαγος κ' ὄλοι τὸν λέγαν πῶς θὰ πνίγηκε πολεμῶντας νὰ φέρῃ τὸ νερὸ. Ὁ Γυφτάκης καταχαρούμενος πειὰ ἔκανε τραπέζι 'ς ὄλους τοὺς μαστόρους μεσ' τὸ μαρμαρένιο παζάρι τοῦ Καστροῦ, κ' ὄλοι ἦταν

χαρὰ καὶ γλέντι. Ἐάφνου ἀκούεται μεσ' ἀπ' τῆ γῆς κατὰ μεσῆς 'ς τὸ παζάρι ἕνα βουητὸ κι' ἀνοίγει μὲ μιᾶς καὶ πετιέται ὁ Ἀνήλιγος ὄζω: Καλῶς τὰ χαίρεστε, λέει, μὰ τραπέζι χωρὶς νερὸ δὲ γένεται. Κ' εὐτὺς ὀλόδροσο καὶ καθαῖριο νερὸ ἀρχίνῃς νὰ σταλάζῃ. Ἡ κυρὰ—Ρῆνη τότε εἶπε πῶς αὐτὸς ἐτέλειωσε πρῶτος τῆ δουλειὰ γιὰτὶ ὁ Γυφτάκης δὲν τῆς εἶχε παραδώσῃ τὰ κλειδιά ἀκόμη κι' ἀγάπησε τὸν Ἀνήλιγγο κι' ὁ φίλος μας ὁ Γυφτάκης ἔμεινε 'ς τὰ κρύα. Τότε κι' αὐτὸς ἀπ' τὸ κακὸ του ἔχτισε ἀντικρυ ἄλλο κάστρο, τὸ Γυφτόκαστρο, καὶ 'πολεμοῦσε τὰπάνω Κάστρο».

Ἡ ἑτέρα παραδῶσις περὶ τοῦ Ἀνήλιγγου καὶ τῆς κυρὰ—Ρῆνης δὲν εἶνε ἀγνωστος, ἀναφέρεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Heuzey ἐν τῷ περὶ Ἀκαρνανίας συγγράμματι αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἐκ τῶν ὠραιότερων ἑλληνικῶν παραδόσεων παραθέτω αὐτὴν εἰς στίχους γεγραμμένην:

Ὁ βασιλεὺς Ἀνήλιγος

Ἦ του βασιλιᾶ τοῦ Τρίκαρδου τὸ μοναχὸ παιδὶ
Ἡ μοίρας ποῦ τὸ μοίρωσαν κατὰρα εἶχανε κἀνη
Πῶς ἄμα ὁ ἥλιος θὰ τὸ δῆ
Εὐθύς θὲ νὰ πεθάνῃ.

Κι' ὁ βασιλεὺς πατέρας του, μ' ἐλπίδα νὰ σωθῇ
Ἀπὸ τοῦ ἥλιου τὸ κακὸ, καὶ φλογισμένω μᾶτι,
Τοῦχτισ' ἐπίτηδες βαλὺ
Μέσα 'ς τῆ γῆ παλάτι.

Χρόνια πέρασαν — πῆθανε ὁ γέροντας γονιός. . .
Καὶ μὲ τὴν ὥρα τὴν καλὴ θὰ βασιλέψῃ τώρα
Ἀνήλιγος ὁ 'μορφονεῖός
Ἦ τοῦ Τρίκαρδου τῆ χώρα.

Καὶ βασιλιᾶς ὁ Ἀνήλιγος τῆς μέρας του περνᾷ
Μέσ' τὰ βαθεῖα παλάτια του — καὶ μοναχὰ τὸ βράδυ
Βουὰ καὶ κάμπους τριγυρνᾷ
Ἦ τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι.

Κ' ἡ κυρὰ — Ρῆνη ἡ ὡμορφὴ τὸν εἶδε μία βραδύϊ
Ἦ τὸ Κάστρο μ'πρὸς νὰ κυνηγᾷ μ' ὀλόφωτο φεγγάρι
Κ' ἔνοιωσ' ἀγάπῃ 'ς τὴν καρδίᾳ
Γιὰ τῆξιο παλληκᾶρι.

Ὁ βασιλιᾶς Ἀνήλιγος — σ'ἀν κἀθε βασιλιᾶ —
Τώρα κι' αὐτὸς ὀλονυχτὴς 'ς τῆ χώρα δὲ γυρίζει...
Ἦ ἀγαπημένη ἀγκαλιὰ
Γυρμένους ξενυχτίζει.

Μὰ 'ς τῆ χαρὰ του δὲν ξεχνᾷ τῆς μοίρας τὸ γραφτό
Καὶ πρὶν νὰ φέξῃς τὸ βουνό, καὶ πρὶν νὰ σβύσῃ τὰστρο,
Ἄφινει ταῖρι ζηλευτό
Καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ Κάστρο.

Τοῦ κακού τὸν 'ρωτᾷ ἡ κυρὰ: γιὰτ' ἔτσι πρωινὰ
Τὴν παρατάει μοναχῆς; — Ἐκείνος δὲν τῆς κρίνει
Καὶ μαύρη ζήλεια τυραννᾷ
Τῆ θάλας κυρὰ—Ρῆνη.

Τόσο, ποῦ τί σοφίζεται ἡ πονηρὴ κυρὰ;
Ὅλους μὲ μιᾶς τοὺς πετεινοὺς τοῦ κάστρου τῆς σκοτώνει...
Γιὰ νὰ μὴ 'ννοιώσῃ μιὰ φορὰ
Ὁ νεῖός πῶς ξημερώνει.

Ὁ βασιλεὺς Ἀνήλιγος γελιέται τὴν αὐγὴ. . .
Καὶ πρὶν νάρθῃ 'ς τὸν Τρίκαρδο, κοντὰ 'ς τὴν Παλιωμένη,
Κατὰρα! — ὁ ἥλιος εἶχε 'ἔγῃ
Κι' ὁ νεῖός εἶχε πεθάνῃ!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΡΑΙΡΜΟΝΤ

καὶ τὸ μοναστήριον τῶν Βλαχερινῶν ἐν Ἡλίδι.

Ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίῳν τῆς Πελοποννήσου ἀπλοῦται τὸ ἀπέραντον ἐκ σταφιδοφυτειῶν καὶ ἀμπελῶνων πεδίου τῆς Ἡλίδος, οὐτινος τὰς ἐκτάσεις διαρρέει ὁ ποταμὸς Πηνεῖδος, καθιστῶν αὐτὰς γονίμους καὶ παραγωγικὰς ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς λειψυδρίας.

Ἐπὶ τῆς πεδιάδος ταύτης, ἥς τὴν ἔκτασιν ἀποκἀμνει θεώμενος ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ διαβάτου, οὐδεὶς λόφος, οὐδὲν ὕψωμα ὑπάρχει· μόνον εἰς τὰς ἐσχατίας αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἴονίου Πελάγους ἐξαπλοῦται σειρὰ χθαμαλῶν καὶ δασωδῶν λόφων, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων ὑψοῦται ὡς γίγας πελώριος, ἀλλὰ συντετριμμένος, τὸ κάστρον Χλουμουτζι.

Τὸ φρούριον τοῦτο ἐπονομαζόμενον Κλαιρμόντ, ἔτι δὲ καὶ Castel tornése, (διότι ἐν αὐτῷ οἱ Γάλλοι εἶχον ἰδρύσει νομισματοκοπεῖον τῶν *torreliaw*), ἐκτίσθη ἐν ἔτει 1223 ὑπὸ Γοδοφρείδου Β' Βιλλαρδουίνου, ὅστις ἀναγωνισθεὶς ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του αὐτοκράτορος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει λατινικῆς αὐτοκρατορίας ὡς πρίγκιψ τῆς Ἀχαΐας, ἐπεχείρησε διὰ τῶν χρημάτων τῶν ἀρχιεπισκοπῶν τῆς Πελοποννήσου τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ Χλουμουτζι, ἡμίσειαν περιήπου ὦραν τῆς πόλεως Γλαρέντζας, νῦν δὲ Κυλλῆνης, ἀπέχον, ὅπερ ἀνεδείχθη ἡ πλουσιωτέρα τῶν ἰπποτῶν αὐλῆ, καὶ τὸ ἀσφαλέστατον ἔρεισμα τῆς τότε Φραγκοκρατείας Ἐκ τῶν τειχῶν δὲ αὐτοῦ μόνος ὁ πύργος εἰσέτι διατηρεῖται, εἰς τινὰς δ' αὐτοῦ θόλους διακρίνονται ἔτι ἀμμοκονιάματα, ἐμφαίνοντα τὴν γαλλικὴν πολυτέλειαν. Ἐχε δὲ καὶ ὁ πύργος αὐτός τι τὸ ἐπίσημον, διότι ὑπὸ τοῦς τοξοειδεῖς θόλους αὐτοῦ ἐξέπνευσε Γοδοφρεῖδος Βιλλαρδουίνος ὁ Β'.

Τὸ ὑψηλὸν τοῦτο φρούριον δὲν ἠδύνατο ἡ βεβαίως νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ χρόνου, καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλλεξων τοῦ φρουρίου ἐκείνου, ἔνθα ἄλλοτε ἐκραδαίνοντο τὰ ξίφη τῶν ἰπποτῶν, σήμερον φύεται αὐτομάτως ἡ ὀνακάνθη μετὰ σημυδῶν καὶ ὁ κισσὸς ἐν συμπλέγματι μετὰ τῆς βᾶτου, κατατραυγόμενα ἀπλήστως ὑπὸ τῶν ἀνερχομένων ἐκεῖσε βουῶν καὶ προβάτων τῶν πέριξ χωρικῶν. Εἰς δὲ τὰ ἄλλοτε μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ δώματα, ἔνθα ἐκρότουν οἱ ἐπάργυροι περυστῆρες τῶν δαιφρόνων ἰπποτῶν, καὶ ἀντήχουν οἱ θορυβῶδεις αὐτῶν γέλωτες, σήμερον μυριάδες πτηνῶν ποικιλοχρῶν ἔχουσι κτίσει τὰς καλιὰς των.